

YRTTIKÄYTTEET, -VEDET, -KEITTEET JA -UUTTEET

Anja Rämö

Kuopion Puutarhaseura ry

Käytteitä valmistetaan liottamalla kasveja vedessä useita päiviä tai viikkoja, kun taas yrttivedet ja -uutteet valmistetaan vain muutaman tunnin tai päivän liotuksella. Keitteiden valmistuksessa on olennaista yrttien keittäminen liotusvedessään. Perusohjeena yrttikäytteille ja -vesille on 1 - 2 kg tuoretta kasvia tai 100 - 200 g kuivattua kasvia 10 litraan vettä. Yrttikäytteitä ja -vesiä voi valmistaa monista muistakin luonnonkasveista ja puutarhakasveista kuin mitä tässä on esitelty. Yrttikäsittelyt on uusittava muutaman kerran tai pari, jotta ne olisivat tehokkaita. Vaikka tuholaisen torjuntaan tarkoitettut ruiskutteet eivät ehkä toimikaan täydellisesti, ne ainakin vähentävät ja karkottavat tuholaisia. Yrttipohjaisista torjunta-aineista tehokkain on dalmatianpäivänkakkarasta (*Tanacetum cinerariifolium*) valmistettu pyretriini, jota myydään kaupoissa.

Nokkoskäyte ja -vesi

Nokkoskäyte valmistetaan keräämällä astia (esim. ämpäri) täyteen täysikasvuisia nokkosia ja lisäämällä päälle vettä niin paljon, että kasvit peittyvät. Nokkosten annetaan seistä vedessä pari viikkoa välillä sekoittaen. Käyte haisee pahalle, mutta hajuhaittoja voi lievittää esim. ripottelemalla päälimmäiseksi kivijauhoa. Haiseva nokkosvesi saattaa houkuttaa kärpäsiä, joten porkkana- ja sipulikärpäsen isäntäkasvit voi olla parempi jättää käsittelemättä käytteellä, jos kärpäsiä on odotettavissa. Käyte annetaan kastelukannulla maahan kasvien juuristoalueelle kymmenkertaisesti laimennettuna. **Nokkoskäyte vähentää maan happamuutta ja kiihottaa kasvien ravinteidenottoa runsaan hivenainesisältönsä ansiosta.** Nokkosten lisäksi mukaan voi kerätä vähän peltokortetta vaikutuksen monipuolistamiseksi.

Nokkosvesi valmistetaan samoin kuin käyte, mutta nokkosten annetaan seistä vedessä vain vuorokauden tai parin verran. Tätä vettä voidaan suihkuttaa kasveille laimentamattomana lehtikirvojen torjumiseksi. Se **tehoaa kirvoihin silloin, kun niitä ei ole kovin runsaasti. Myös mansikan harmaahomeen, mansikkapunkin ja karviaishärmän torjuntaan** sitä voi käyttää. Nokkosvesistä on useita erilaisia sovellutuksia, joissa käytetään joko lämmintä tai kylmää vettä, erilaisia uuttoaikoja ja erilaisia laimennuksia.

Rohtoraunioyrttikäyte ja -vesi

Rohtoraunioyrttikäyte ja lyhyemmän liotusajan tarvitseva yrttivesi ovat **erinomaista lannoitetta tyypeä ja kaliumia tarvitseville kasveille, esim. tomaatille.** Rohtoraunioyrtti **vahvistaa kasvien tuholais- ja tautikestävyyttä.** Raunioyrtistä voi tehdä käytettä myös yhdessä nokkosen kanssa, jolloin molempien kasvien tehoaineet täydentävät toisiaan.

Saniaiskäyte ja -keite

Saniaisista (esim. kivikon alvejuuresta tai sananjalasta) tehty käyte ja keite sopivat kirvojen ja ruostetautien torjuntaan. Käyte tehdään sekoittamalla 100 g kuivattua kasvia 10 litraan vettä ja antamalla seoksen muhia muutamia vuorokausia. Sihdatun käytteen voi varastoida pulloihin ja käyttää mm. kirvojen torjuntaan. Erityisesti kivikon alvejuuresta tehtyä käytettä suositellaan **marjapensaiden ja omenapuiden varhaiskevätuiskutuksiin mm. herukkakoin ja lehtikirvojen torjumiseksi. Myös rasvaton eli kuorittu maito käy sinällään varhaiskevätuiskutteenksi.**

Peltokortekeite ja -uute

Peltokortekeitteestäkin on useita eri sovellutuksia, joista on tässä pari vaihtoehtoa. Peltokorte kannattaa kerätä kuivattavaksi elo-syyskuun vaihteessa, jolloin piipitoisuus on korkeimmillaan. Keitteet soveltuvat mm. **harmaahomeen, härmän, vadelman versotaudin sekä kirvojen torjuntaan.** Peltokortekeitteen voi myös yhdistää nokkosveteen ja ruiskuttaa molemmat liuokset

samalla kertaa. Keite ruiskutetaan kasveille aurinkoisena päivänä silloin, kun home, härmä, ruoste tai jokin muu sienitauti on mahdollisesti iskemässä. Äkillisen tuhon uhatessa ruiskutus on tehtävä muutamana päivänä peräkkäin. Useaan kertaan toistettu ruiskutus lisää kasvien piipitoisuutta, jolloin kasvit vahvistuvat, eivätkä sienet ja bakteerit enää pääse tunkeutumaan kasvien solukoihin.

Kylvettävät **siemenet voi peitata peltokortekeitteellä liottamalla niitä keitteessä n. 15 minuuttia.** Peltokortteita voi myös uuttaa kylmässä vedessä yön yli tai pidempäänkin ja ruiskuttaa sitten kasveille ilman keittoa.

KEITE I

50 g kuivattua peltokortetta 50 g lehtipuuntuhkaa

Peltokortetta ja tuhkaa keitetään kahdessa litrassa vettä puolen tunnin verran. Peltokortteen liotus vedessä yön yli ennen keittoa on eduksi. Keiton jälkeen vettä lisätään niin paljon, että liuosta on kaiken kaikkiaan 10 litraa.

KEITE II

1 kg tuoretta tai 150 g kuivattua peltokortetta 10 l vettä

Kortteita liotetaan vedessä vuorokausi, jonka jälkeen niitä keitetään liotusvedessään puolisen tuntia. Liemi jäähdytetään, siivilöidään ja laimennetaan 2 - 5 -kertaisella vesimäärällä ennen kasveille suihkuttamista.

Koiruohokeite

300 g tuoretta tai 30 g kuivattua koiruohoa 10 litraan vettä

Koiruohoa liotetaan vedessä vuorokauden verran, jonka jälkeen sitä keitetään liotusvedessään puolisen tuntia. Ruiskutettaessa keite laimennetaan 3-10 -kertaisella vesimäärällä. Vaikutusta voi tehostaa lisäämällä mukaan mäntysuopaliuosta teelusikallisen litraa kohti. Koiruohokeite sopii **kirvojen, punkkien ja omenakääriäisen torjuntaan.** Laimentamattomalla keitteellä voi torjua kaaliperhosen toukkia tai vaikka desinfioida kellarin.

Pietaryrttivesi

3 kg tuoretta tai 300 g kuivattua pietaryrttiä 10 litraan vettä

Yrttejä liotetaan vedessä kolme vuorokautta, jonka jälkeen siivilöity neste ruiskutetaan kasveille laimentamattomana. Pietaryrttivesi sopii mansikan **härmän, karviaishärmän, kirvojen, vattukärsäkkään, vattukuoriaisen eli "vattumadon" sekä muurahaisten ja kirvojen torjuntaan.** Keite valmistetaan samalla reseptillä kuin vesi, mutta ennen liotusta vedessä yrttejä keitetään puolisen tuntia.

Valkosipulivesi

n. 70 g hienonnettua valkosipulia 10 l vettä

Valkosipulin kynnet murskataan esim. tehosekoittajalla ja sekoitetaan kiehuvaan veteen. Vuorokauden uuton jälkeen seos siivilöidään ja ruiskutetaan kasveille **punkkien ja vattukärsäkkään** torjumiseksi. Kasvien kestävyyttä sienitauteja vastaan voidaan lisätä valkosipuliveden avulla yksinäänkin mutta peltokortekeitteen sekoittaminen sen joukkoon voimistaa vaikutusta. Ruiskute sopii hyvin esim. mansikalle kukinnan aikaan ruiskutettuna.

Valkosipuli-öljy-uute

Tehouute kaikenlaisten puutarhan ötököiden torjumiseksi. Sekoita 30 murskattua valkosipulin kynttä kahteen teelusikalliseen mineraaliöljy (esim. paraffiiniöljy) ja anna muhia vuorokauden verran. Liota tämän jälkeen 7 g öljypohjaista saippuaa 600 ml:aan vettä ja lisää tämä valkosipuli-öljy-seokseen perusteellisesti sekoittaen. Siivilöi valmis ruiskute ja säilytä lasi- tai keramiikka-astiassa. Ruiskutettaessa käytetään 1:20 - 1:100 -laimennosta veteen.

Kamomillatee

Tuoreiden tai kuivattujen kamomillan kukintojen päälle kaadetaan kuumaa vettä ja annetaan jäähtyä. Tee sopii hyvin huonokuntoisten kasvien vahvistamiseen.

Tomaatinlehtiute

Tomaatin lehdet murskataan ja sekoitetaan veteen suhteella pari kourallista lehtiä kahteen litraan vettä. Seoksen annetaan muhia pari tuntia, minkä jälkeen se suodatetaan ja käytetään laimentamattomana esim. **kaaliperhosten toukkien torjuntaan**. Mäntysuopaa voi lisätä joukkoon vaikutuksen tehostamiseksi.

Raparperinlehtikeite

Puoli kiloa tuoreita raparperinlehtiä keitetään 5 litrassa vettä. Keiton jälkeen seos siivilöidään ja ruiskutetaan laimentamattomana kasveille torjumaan **etanoita ja pikkuhyönteisiä**.

Keite kaaliperhosten torjuntaan

Keite valmistetaan liottamalla kamomillaa, koiruohoa, suopursua, tomaatinlehtiä vedessä vuorokauden verran ja keittämällä niitä sitten liotusvedessään puolisen tuntia.

Mäntysuopa ja liivate

Nestemäistä mäntysuopaa laimennetaan vedellä 2 - 8 -prosenttiseksi eli 10 litraan vettä tarvitaan 2 - 8 dl mäntysuopaa. Ruiskute tehoaa **kirvoihin ja muihin pehmeäihoisiin tuholaisiin**. Ruiskutus on hyvä uusina 1 - 2 kertaa muutaman päivän välein. Vaikutuksen tehostamiseksi mukaan voi lisätä ruokalusikallisen suolaa ja vajaan puoli litraan spriitä. Syötävillä kasveilla kannattaa pitää reilun viikon varoaika ennen käyttöä. **Liivatetta** voi käyttää **kirvojen torjuntaan** yhdessä mäntysaippuan kanssa tai sitten yksinään liottamalla kaksi lehteä 10 litraan vettä.

MUITA HYÖDYLLISIÄ OHJEITA

Muurahaisia voi torjua ripottelemalla kanelia niiden poluille ja koloihin. Myös koiruohoa ja laventelia kannattaa kokeilla. Myös karkeaa merisuolaa ripottelemalla kulkureiteille estetään kulku.

Myyriä voi yrittää torjua pietaryrtillä tai työntämällä halkaistuja valkosipulin puolikkaita pesäaukkoon. Myös narsissien ja keisarinpikarililjan sipuleiden istuttaminen myyrien vaivaamille alueille voi olla hyödyksi.

Tuholaisten isäntäkasveja voi varjella istuttamalla kasvimaalle tuholaisten suosimia houkutuskasveja, esim. kiinankaalia.

Karkottajakasveja ovat puolestaan tehokkaimpia aaprotti, iisoppi, kehäkukka, koiruoho, liperi, samettikukka ja valkosipuli.

YRTTIPERÄISET KOMPOSTIPREPARAATIT EDISTÄMÄÄN KOMPOSTIN TOIMINTAA

Jotkut kasvit lahoavat maassa huomattavasti muita nopeammin. Tällaisista kasveista voidaan tehdä kompostiherätettä nopeuttamaan kompostin maatumista. Herätettä voi tehdä seuraavista kasveista, joita kaikkia käytetään seokseen yhtä paljon: rohtovirmajuuri, voikukka, nokkonen, kamomilla, siankärsämö, tammen kuori. Tarvittavat yrtit kuivataan miedossa lämmössä ja jauhetaan hienoksi esim. hieroamalla ne siivilän läpi. Tammen kuoren voi raastaa raastinraudalla. Lopuksi joukkoon lisätään hunajan ja maitosokerin seosta yhtä paljon kuin kutakin yrttiä. Maitosokeria saa apteekista. Heräte levitetään ohuina kerroksina kompostikerrosten väliin tai pannaan kompostiin tehtyihin reikiin. Preparaattien lisäämisen jälkeen komposti kastellaan vedellä.

lähde: www.yrttitarha.fi/tietopankki/abc/tuholais.html